

مقدمه

مطالعه دقیق مکتب‌هایی که زائیده مغز انسانند و به عنوان راه‌هایی و تکامل جامعه مطرح می‌شوند و ملاحظه نابسامانی‌ها و رنج‌ها و مشکلاتی که جامعه امروز و دیروز بشر با آن دست به گریبان بوده و هست برای هیچ اندیشمند منصفی جای تردید باقی نمی‌گذارد که هیچ یک از این مکتب‌ها عملاً نمی‌توانند راه‌هایی و تکامل انسان را تضمین کنند و کم‌کم احساس شد که یگانه راه تکامل، پیروی از مکتبی است که آفریدگار پیشنهاد نموده و در قالب وحی و از طریق پیامبران خود این برنامه تکامل (وحی) را به انسان رسانیده است. به همین دلیل است که گفته شده پیامبران برای دنیا همانقدر ضروری هستند که نیروهای سودبخش و وحشت‌آور طبیعت (مثل خورشید، باران) که زمین‌های خشک و بی حاصل را تکان و شکاف می‌دهند تا از سبزی و خرمی پوشیده شود.

و به همین دلیل است که وقتی وحی را به خدا نسبت می‌دهند وحی بر پیامبران مدّ نظر است چون آن‌ها عهده‌دار وظیفه سنگین رسالت هستند و از آن جهت که الهام را نوعی شعور نفسانی باطنی برای انسان تعریف کرده‌اند که در برخی افراد آشکار می‌شود و دری از جهان غیب به روی او گشوده و علوم و معارفی برایش کشف می‌شود، از این تعریف فهمیده می‌شود که الهام هم شامل پیامبران و هم انسان‌های عادی می‌شود، برخلاف وحی که فقط شامل پیامبران می‌شود.

و به طور کلی پرداختن به این مسائل از آن جهت حائز اهمیت است که انسان با شناختن مفهوم وحی و الهام قدرت تحلیل و تفکیک بین آن‌ها را پیدا می‌کند و راه سعادت و خیر ابدی را پیدا می‌کند و دیگر در مسیر ضلالت و غرق شدن در مرداب جریانات انحرافی نمی‌افتد و به همین دلیل هدف از این تحقیق تبیین ارتباط مفهومی وحی با الهامات الهی است. به امید اینکه پروردگار در این راه دست یاری خود را بر ندارد.

بخش اول: کلیات و مفاهیم

فصل اول: کلیات

فصل دوم: مفاهیم

فصل اول: کلیات

تعریف و تبیین موضوع

وحی را به رساله، نامه، نوشته، و آنچه که به دیگری القا و تفهیم کنی تا از آن آگاهی یابد معنا کرده‌اند و غالباً بر آنچه خدا به پیامبرانش القا می‌فرماید اطلاق می‌شود و به طور کلی می‌توان گفت وحی، تفهیم ویژه‌ی یک سلسله حقایق و معارف از جانب خداوند به انسان‌های برگزیده (پیامبران) از راهی غیر از طرق عادی معرفت (تجربه، عقل و شهود عرفانی) برای ابلاغ به مردم و راهنمایی آنان می‌باشد. و الهام را نیز به در دل افتادن چیزی معنا کرده‌اند به طوری که دل بدان آرامش یابد و خداوند آن را به برخی از بندگانش اختصاص می‌دهد و باید گفت که انسان نوعی شعور نفسانی باطنی دارد که گاهی در بعضی افراد ظاهر می‌شود و دری از جهان غیب را به رویش می‌گشاید در آن حال، علوم و معارفی برایش کشف می‌شود که از سنخ علوم و تفکرات عقلی نیست که به آن الهام گویند. تحقیق حاضر بر آن است که به حقیقت و شاخصه‌های وحی و الهام و نقد شبهات دکتر سروش و موارد اشتراک و افتراق وحی و الهام و در نهایت به ارتباط بین این دو بپردازد.

اهمیت و ضرورت تحقیق

اهمیت دانستن ارتباط مفهومی وحی با الهام در این است که اگر انسان‌ها این ارتباط را درست بشناسند به این نتیجه می‌رسند که وحی ارسالی که مختص پیامبران است، وحی‌ای است که سرشت زبانی دارد و سخن خود خداست و پیامبر این الفاظ و جمله‌ها را عیناً از خداوند اخذ و تلقی کرده است، نه آن طور که نواندیشان دینی معاصر وحی را تعریف می‌کنند و عقیده دارند که وحی سرشتی غیر زبانی (تجربی) دارد و پیامبر خدا تجربه‌ای را از سر گذرانده است و بعد خود او این تجربه را به

تعبیر درآورده و به آن صورت زبانی بخشیده است و در مقابل الهام ربانی هم شامل پیامبران و هم انسان‌های عادی می‌شود و باعث می‌شود که این دو مفهوم یعنی وحی و الهام را با هم خلط نکنند و بینشان تفاوت قائل شوند و به گمراهی نمی‌افتند.

و در صورت شناختن تفاوت‌های بین الهام ربانی و القائنات شیطانی، به انسان قدرت تحلیل می‌دهد تا بین آن‌ها تفکیک قائل شود.

و در بستر حوادث جامعه و بروز فتنه‌ها و شبهات و هنگامی که امر بر انسان مشتبه می‌شود بتواند صراط مستقیم و راه سعادت را تشخیص دهد و از گمراه شدن و در چنگال شیطان افتادن جلوگیری شود و در راه ضلالت نیفتد و هدایت شود و در مسیر ضلالت و گمراهی نیفتد و از افتادن در مرداب جریان‌ات انحرافی از قبیل شیطان‌پرستی جلوگیری می‌شود.

از این رو در صدد برآمدیم که حقیقت و شاخصه‌های وحی و الهام و موارد اشتراک و افتراق وحی و الهام و ارتباط مفهومی بین آن‌ها را مورد بررسی قرار دهیم.

اهداف و فواید تحقیق

سعی شده که این تحقیق پیش رو بر هدف و اهدافی استوار باشد.

هدف کلی :

تبیین ارتباط مفهومی وحی با الهام

اهداف جزئی :

تبیین حقیقت و شاخصه‌های وحی

تبیین حقیقت و شاخصه‌های الهام

تبیین موارد اشتراک و افتراق وحی و الهام

پیشینه موضوع تحقیق

پدیده وحی یکی از آموزه‌ها و مفاهیم کلیدی و بنیادی ادیان آسمانی است و وحی و انسان تاریخ دوشادوشی دارند؛ زیرا نزول وحی به انسان‌های برگزیده در طول تاریخ بشر استمرار داشته است و صدها انسان برگزیده، از آدم (علیه السلام) تا خاتم (صلی الله علیه و آله) به عنوان پیامبر مخاطب وحی شده‌اند و با ختم نبوت، وحی جاویدان که متن وحیانی قرآن است، در میان نسل‌های بعدی بشر حضور یافته است و خواهد یافت و آنان را مورد خطاب قرار خواهد داد.

قدمت و عظمت وحی سبب شده است که بشر در مقابل آن سکوت نکند و از زمان اولین پیامبر تاکنون در مقابل فهم حقیقت وحی با توجیه آن و یا ایراد شبهه بر آن برآید و این تلاش بشری موجب پیدا شدن نظریه‌های متعدد و گاه متعارض پیرامون وحی گردد این نظریه‌ها به دو قسم تقسیم می‌شوند:

قسم اول: نظریه‌هایی هستند که در جهت فهم حقیقت وحی طرح شده‌اند.

قسم دوم: نظریه‌هایی هستند که در مورد توجیه وحی طرح گردیده‌اند. وحی باقری اصل در مقاله- ای با عنوان درآمدی بر پیشینه تحقیق در وحی اسلامی به بررسی این نظریه‌ها پرداخته است و مباحث این مقاله بدین شرح است: نظریه‌های سنی منکران وحی و نظریه‌های جدید منکران وحی و «نظریه‌های سنی فیلسوفان و متکلمان مسلمان» و «نظریه‌های جدید فیلسوفان و متکلمان مسلمان». و همچنین مصطفی کریمی در کتاب وحی‌شناسی در شانزده فصل با مباحث: مفهوم‌شناسی وحی و

امکان وحی و ضرورت وحی و منشأ الهی و غیره به مباحث وحی و پیرامون آن پرداخته است.

و همچنین محمد ری شهری در شش بخش با مباحث: وحی و تکامل و شناخت وحی و امکان

وحی و فلسفه وحی و ... به مباحث وحی پرداخته است.

چکیده

در مورد مفهوم وحی و الهام باید بگوییم که وحی، تفهیم ویژه‌ی یک سلسله حقایق و معارف از جانب خداوند به انسان‌های برگزیده (پیامبران) از راهی غیر از طرق عادی معرفت (تجربه، عقل و شهود عرفانی) برای ابلاغ به مردم و راهنمایی آنان می‌باشد و الهام نیز به در دل افتادن چیزی، به طوری که دل بدان آرامش یابد می‌باشد و خداوند آن را به برخی از بندگان اختصاص می‌دهد. و در مورد ارتباط مفهومی بین آن‌ها هم باید بگوییم که ارتباط وحی و الهام عموم و خصوص مطلق می‌باشد؛ زیرا الهام عام است و هم شامل انسان‌های عادی و هم پیامبران می‌شود ولی وحی مختص به پیامبران فقط می‌شود. روش این تحقیق هم بنیادی و راهبردی و تفسیری و متن محور و تحلیلی می‌باشد و نتایجی که از این تحقیق به دست آمده، این است که حقیقت وحی درک ویژه‌ای است که در باطن پیامبران وجود دارد و فقط آن‌ها، آن را دریافت می‌کنند و ویژگی‌هایی مثل هماهنگ بودن با فطرت آدمی و مصون بودن از خطا و جامعیت دارا بودن و حقیقت الهام این بود که خداوند چیزی را در نفس انسان القا کند که او را بر انجام یا ترک کاری برمی‌انگیزد و ویژگی‌هایی مثل شخصی بودن و نامشخص بودن منبع آن دارا بودن و مصادیق الهام ربانی این بود که باعث خیر و نیکی می‌شد و القای شیطانی انسان را به شر و فساد می‌کشاد و تفاوت اصلی وحی و الهام هم در منبع آن‌ها است و اشتراکاتی مثل منشأ الهی داشتن و غیر اکتسابی بودن دارند. و تحقیق حاضر هم بر آن است که به حقیقت و شاخصه-های وحی و الهام و نقد شبهات دکتر سروش و موارد اشتراک و افتراق وحی و الهام و ارتباط بین این دو بپردازد.

فهرست مطالب

مقدمه ۱

بخش اول: کلیات و مفاهیم

فصل اول: کلیات ۳

تعریف و تبیین موضوع ۳

اهمیت و ضرورت تحقیق ۳

اهداف و فواید تحقیق ۴

پیشینه موضوع تحقیق ۵

سؤال‌های تحقیق ۶

روش تحقیق ۶

ساختار تحقیق ۷

فصل دوم: مفاهیم ۸

وحی ۸

الهام ۸

القا ۸

بخش دوم: حقیقت و شاخصه‌های وحی

فصل اول: حقیقت و شاخصه‌های وحی ۱۰

حقیقت وحی ۱۰

اقسام و فرآیند نزول وحی ۱۰

گونه‌های وحی بی‌واسطه ۱۱

الف) وحی بی‌واسطه در بیداری ۱۱

ب) وحی بی‌واسطه در خواب ۱۲

وحی پس از حجاب ۱۳

۱۳	وحی با واسطه‌ی فرشته.....
۱۵	ویژگی‌ها و شاخصه‌های وحی.....
۱۵	۱- همسازی با فطرت آدمی.....
۱۵	۲- صلاحیت قانونگذاری.....
۱۶	۳- مصونیت از خطا.....
۱۷	۴- جامعیت.....
۱۷	۵- استظهار به پشتیبانی عقل و علم.....
۱۸	فصل دوم: نقد شبهات دکتر سروش در زمینه وحی.....
۱۸	نقد شبهات دکتر سروش در زمینه وحی.....
۱۸	شبهه: هر معلولی، علت طبیعی دارد.....
۱۸	جواب شبهه.....
۱۹	شبهه: پیامبر سازنده الفاظ وحی است نه دریافت کننده آن‌ها.....
۲۰	جواب شبهه.....
۲۱	شبهه: وحی زنبوری و وحی نبوی.....
۲۲	جواب شبهه.....
۲۳	شبهه: کار پیامبر همچون کار شاعران است.....
۲۴	جواب شبهه.....
۲۶	شبهه: پیامبر مفسّر یک تجربه دینی است.....
۲۶	جواب شبهه.....

بخش سوم: حقیقت و شاخصه‌های الهام

۳۰	فصل اول: حقیقت و شاخصه‌های الهام.....
۳۱	اقسام الهام.....
۳۱	۱- الهام فطری.....
۳۳	۲- الهام قلبی.....
۳۴	۳- الهام غریزی.....
۳۵	۴- الهام طبیعی.....

۳۶	 کاربردهای الهام
۳۸	 شاخصه‌های الهام
۳۹	 فصل دوم: مصادیق الهام ربانی و شیطانی
۳۹	 مصادیق الهام ربانی و شیطانی
۴۰	 کیفیت القای شیطان بر قلب انسان
۴۰	 ۱- وسوسه
۴۱	 ۲- جلوگیری از سپاسگزاری
۴۲	 ۳- وعده دادن به مردم
۴۲	 ۴- شرکت در اموال و اولاد
۴۳	 چگونگی دفع شیاطین
۴۵	 فصل سوم: حقیقت و شاخصه‌های القا شیطانی و اهداف آن
۴۵	 حقیقت و شاخصه‌های القا شخصیت شیطانی
۴۶	 شاخصه‌های القاء شیطانی
۴۶	 دلایل شیطانی بودن الهامات طاهری (مؤسس فرقه ضاله عرفان حلقه)
۴۶	 ۱- تحریف معنوی آیات قرآن
۴۷	 ۲- ارائه نظراتی در تضاد با قرآن کریم
۴۷	 ۳- برداشت‌های عنادآمیز با قرآن
۴۸	 اهداف القاءات شیطانی

بخش چهارم: موارد اشتراک و افتراق وحی و الهام

۵۵	 اشتراکات و افتراقات وحی و الهام
۵۵	 تفاوت وحی و الهام
۶۰	 کیفیت الهام اولیا در روایات
۶۲	 تفاوت القاءهای علمی امام (الهام) با وحی از دیدگاه روایات
۶۳	 اشتراکات وحی و الهام

خاتمه

۶۵	نتایج
۶۶	محدودیت‌ها، مشکلات و موانع تحقیق
۶۷	فهرست منابع